

Leena Krohn

Hotel Sapiens ja teisi irratsionaalseid jutte

Soome keelest tõlkinud
Kadri Jaanits

Tõlgitud väljaandest:

Leena Krohn

Hotel Sapiens ja muita irratsionaalsia kertomuksia

Teos, 2013

Raamatu ilmumist on toetanud Soome Kirjanduse Teabekeskus.

Toimetanud Katrin Kern

Korrektuuri lugenud Lauri Eesmaa

Kujundanud Maris Kaskmann

© Leena Krohn, 2013. Algupäränd ilmunud Teos-Kustantamo väljaandena. Tõlge ilmub kokkuleppel Helsinki Literary Agencyga.

© Tõlge ja saatesõna. Kadri Jaanits ja Loomingu Raamatukogu, 2026

© Kaanefoto. Liisa Takala, 2022

Kolleegium

Toomas Haug, Tiit Hennoste, Maarja Kangro, Lauri Kitsnik, Hasso Krull,
Maria-Kristiina Lotman, Ilona Martson, Elle-Mari Talivee, Marek Tamm,
Jaak Tomberg, Udo Uibo

Toimetus

Harju 1, 10146 Tallinn

Tel: 627 6425

E-post: LR@loominguraamatukogu.ee

Trükkitud Pakett

ISSN 1406-0515

ISBN 978-9916-755-80-8 (trükis)

ISBN 978-9916-755-81-5 (epub)

*...ratsionaalne inimekäitumine jääb oma loomult
kuhugi täieliku juhuse ja täieliku determinismi –
täielike pilvede ja täielike kellade vahepeale.*

Karl Popper

1

Sültjas mass

Merede pimedates kuristiketes elab tähtsusetuid sültjaid organisme, kes ühinedes moodustavad uue, kogult palju suurema looma. Mõnikord tõuseb see organism pinnavetesse. Kes mäletab ookeanide ulgu-avarustes elavat mürgist *Physalia physalis*'t? See on zooid, ühtaegu nii iseseisev loom kui terve ühiskond, üks ja sada tuhat. Vaadake, kuidas see riik lainetab, aheneb ja laieneb, kuidas see triivib aeglaste hoovuste hällituses mööda korallrahudest ja vetikaisse kasvanud laevavrakkidest ning kuidas selle hiiglaslik vari libiseb üle muistsete linnade varemete. Pange tähele, kuidas see vahetab värvi valkjaskaamest särava türkiis-siniseni, kuidas selle vorm vaheldub, kuidas see kokku tõmbub ja uuesti laieneb ning kuidas selle nägu igal hetkel muutub. See võib venida lausa neljakümne meetri pikkuseks, selle määratu suur pea meenutab kord India kobrat, kord ninasarvikut, kord vihase vanamehe irvesse vääändunud nägu.

Inimkond paistis koosnevat seitsmest miljardist indiviidist, aga oleksite vaid uurinud seda liiki natuke lähemalt. See oli üks ja sama olend. Moodustasime kuival maal samasuguse meduusilaadse koletise.

Või valigem üks organism, kehtahes lihalik isik kasvõi siitsamast Hotel Sapiensist, ükskõik kes, kasvõi see siin, keda nähakse pliiatsit hoidmas. Kas see on tõesti üks olend? Tema keha, liikumisvahend, ajutine elukoht, mida kutsutakse tema nimega, otsekui oleks see tema ise, on miljarditest olenditest koosnev rahvas. Ja tema teadvus – see sisaldab mitut erinevat tahet, mitut mina, üksteise sees paiknevaid, kordamööda eksisteerivaid, omavahel võitlevaid...

Tervik ei tunne oma osi ega osad tervikut. See organismide mass, mis temas raevukalt pulbitseb, elab samasuguses ebakindluse seisundis nagu kogu inimkond, sest vanad kuhtuvad ja surevad, sest uusi sünnib vahetpidamata juurde. Need olendid usuvad tõenäoliselt end olevat iseseisvad ja sõltumatud, ja igaüks omaette maailm, nii nagu temagi kord uskus.

Milline pettekujutelm! Milline eksitus!

2

Varastatud taevas

Ootasin kaua vastust allpool äratoodud kirjale, mitu korda parandatule, hoolikalt läbimõeldule. Adresseerisin oma sõnumi parunessile, meie maailmajao välisministrile. Ma ei osanud otsustada, kas oleks peene-tundelisem nimetada teda tema kõrgeaususeks või ekstsellentsiks, nii et lasin tal endal valida.

Teie Kõrgeausus/Ekstsellents!

Lubage täie lugupidamisega juhtida Teie tähelepanu kemikaalidele, mida puistatakse iga päev õhust meie linnadele, maakondadele ja kogu maailmajaole. Nendest jäävaid ilmseid jälgi võib igaüks soovi korral vaadelda meie taevas. Palun, et Te võtaksite viivitamatult kasutusele meetmed selle terveid rahvaid ja inimkonna tulevikku ohustava mürgitamise lõpetamiseks ning süüdlaste vastutusele võtmiseks.

Kahtlemata olete juba teadlik ka sellest, et kõige viimane maavärin ei olnud looduslik katastroof, vaid tahtlikult esile kutsutud. On üldteada, et seismograafilisi relvi on kasutatud juba aastakümneid, ning mitmed tunnustatud uurijad ja teadlased ning riikide peaministrid on neid kahtlusi kinnitanud. Te teate tõenäoliselt, et elektromagnetlainete abil on võimalik vallandada maavärinaid, mõjutada kliimat ning panna purskama vulkaane. Mitmed viimase aja hiidlained, orkaanid ja üleujutused on samuti teatavate võõrvõimude, institutsioonide ja valitsuste töö. Te oskate ise kõige paremini otsustada, millised abinõud tuleks nüüd käiku lasta. Kodanikud peavad lõpuks ometi teada saama, et katastroofikapitalism toodab selliseid katastroofe regulaarse järjepidevusega. Uudistes räägitakse neist kui õnnetustest, kuigi tegelikult on need hoolikalt kavandatud atentaadid.

Jään lootma, et Teie Kõrgeausus/Ekstsellents sekkub neisse kogu inimkonna vastu suunatud kuritegudesse seaduse kogu karmusega. Meie saatus on ka Teie kätes.

Suurima lugupidamisega

Väinö K...nen

Selgitamaks, millised tähelepanekud ja asjaolud sundisid mind koostama kõnealust läkitust, pean ühtlasi valgust heitma oma minevikule.

Lapse ja noorena peeti mind nii-öelda teistsuguseks õpilaseks. Mul ei olnud selliseid harrastusi nagu teistel minuealistel. Ma ei olnud musikaalne, minu kehale ei sobinud ükski spordiala ja ainult suure vaevaga õppisin mängima lihtsamaid arvutimänge. Koolis jäeti mind suvetööle nii keeltes kui ka reaallainetes ja keskkooli saada ma isegi ei püüdnud. Omal käel proovisin siiski lahendada matemaatilisi probleeme, mida koolis ei käsitletud, ja öösiti lugesin Spinoza „Traktaati mõistuse täiustamisest“. Aga tõelist huvi pakkusid mulle pilved ja varjud, peegelpildid ja refleksioonid. Vihmaveeloigud ja isegi lombid tänavatel lummasid mind, need olid otsekui retked teise, puhtamasse ja paremasse maailma. Vältisin silmsidet, vaatasin rohkem taevasse või maha kui oma jalge ette või teisi inimesi. Mind narriti Jõllitajaks.

Veetsin palju möödunud suvede päevi, mis märkamatuult asendusid öö valgusega, lamades selili oma lapsepõlvekodu puukuuri katusel. Aga ma ei maganud, minu silmad olid pärani ja ma vaatasin ja nägin, vaatasin ja nägin.

Mida ma nägin? Pehmet lainetust ja kaugusse tardunud lainemurdu, helendavaid kaksikspiraale nagu taevaseid hiidmolekule, viltusi torne, mis kasvasid välja ääretutest vahuväljakutest, ja nende aegamisi kuldseks põrmuks murenevaid tippe. Kiiri, mis koondusid vihkudeks silmapiiri kohale nagu nähtamatust käest püütuna, lennukalt kihutavaid purjesid, udusuliseid inglilokke ja villatortide tõtakalt pagevaid parvi. Nägin ehapuna ahjus loitvaid räbalaid, paabulinna sulgi, tuleudemeid ja koobaltsiniseid keerde, saehambulisi fronte nagu kaugeid metsaviirge ja udusilmuste katkendlikke sõõre. Mustreid, mille moon-dunud geomeetria silma pettis, ja vormituid, ebardlikke figuure, mis hajusid tühjuse valgusesse.

Ma vaatlesin neid pimestatuna suvest suvesse, iga hetk muutuvaid arhipelaage, millele ei jõua nime anda ükski kaart. Talvetaevast otsis minu pilk *cirrus*-pilvede viirge, otsekui kuiva nugisekarvadest pints-liga tõmmatuid. Augusti ajatutel päevadel eksles mu silm *cumulus*'te mägilinnades ja viibis sügaviku tippudel. Ainult üks kord nägin ma Kelvini-Helmholtzi pilve, selle jahmatavalt korrapärast lainemustrit.

Õppisin liigitama taeva nähtusi, hindama pilvede kõrgust ja mingil määral ka nende järgi ilma ennustama. Kuigi vanemad noomisid mind